

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 34.

Marti 16. Augustu

1860.

Starea instructiunii publice

in

Romania de susu

la finitul anului scolastic 1859—1860.

(Urmare din Nr. tr.)

II.

Instructiunea secundaria s. media.

B. Gimnasia.

De a doua categoria a institutelor instructiunii secundare se tienu gimnasiile, séu cum le numescu francesii, colegiele. Aceste sunt institutetele destinate culturai intelectuale sciintifice; ele prepara pe juime pentru facultati; prin urmare din ele are se ésa acelu corpu de ómeni eruditi, cari stau pretutindenea in fruntea inteligintiei si dau statului functionari capabili. Din acestu punctu de vedere gimnasiile sunt institutetele cele mai nobile si mai importante.

Pene la finitul anului espiratu amu avatu in tóta tíera numai doue gimnasia: Unulu completu de 8 clase in Bucuresci; altulu in Craiova cu 5 clase, inasa destinatu a deveni completu, adauganduise din anu in anu cate o classe. Neajunsulu acestoru doue gimnasia s'a recunoscutu cu inceputulu acestui anu scolastic, candu in capitala numerulu scolariloru in gimnasiulu St. Sava crescuse atatu de multu incatu ou'i mai incapeau salele. Multimea impedecea si progressulu in studie si mantiinerea ordínei in scóla.

Dreptu-aceea eforia in cointielegere cu fostulu ministru alu culteloru, a propusu Mariei Vóstre crearea a doue gimnasia noue in capitala tiei, carora, spre a perpetua in memoria posteritátei nu-

mele a doi barbati cu merite neperitórie pentru limba si literatura nationale, lea datu numirea de gimnasiulu lui Lazaru si gimnasiulu lui Mateiu Basarabu.

Dupa suverana sanctiune ce ati binevoitu a da, gimnasiulu lui Lazaru s'a deschisu in Ianuarie trecutu; ear' gimnasiulu lui Mateiu Bassarabu esiste deocamdata in cele doue divisiuni ale claseloru I si II in gimnasiulu S. Sava. Dela 1. Sept. se va asedia si acestu gimnasiu in localu separatu, adauganduise clasele III si a IV. Amendoue aceste gimnasia sunt deocamdata gimnasia mici cu cate 4 clase: inasa ele se voru completa adaugandulise treptatu cate o classe, in proportiunea cresterii numerulu scolariloru.

Avendu in vedere importantia acestoru institute, precum si numerulu scolariloru din scólele primarie care cresce pe di ce merge, patru gimnasia nu sunt de ajunsu spre a satisfacé indigintieloru tiei.

De aceea eforia a proiectatu infintiarea de alte patru gimnasia mici in patru capitale de judetie, anume Pitesci, Ploiesci, Buzen si Focsiani.

Deodata cu crearea gimnasieloru Lazaru si Mateiu Bassarabu, eforia a introdusu o reforma in sistemulu studiiloru gimnasiali, si anume in distribuirea obiecteloru intre diferitii profesori, concentrandu, inasa numai in cele doue clase inferiori, cele mai multe obiecte principale in mana unui singuru profesor.

Motive grave au determinatu pe eforia la acésta modificatiune.

Mai anteu de tóte neputintia scolariloru acestoru doue clase, de a se familiarisa intr'o etate

atatu de frageta, într'o etate de 10 ani, cu metodele a 7—8. Profesori, după ce ei, cu toată multimea obiectelor ce se propun în clasele școlilor primare, erau deprinși până acum cu unu singuru institutoru.

Alu doilea, deșă schimbare a profesorilor a celeiași clase, la școlari, cari nu sunt încă în stare de a înțelega ca disciplină e o parte esențială a instrucțiunii, și cari se distrag prin cele mai mici impresiuni din afara împedea foarte multu menținerea unei ordine în școală. — Contra această, concentrarea mai multor obiecte principale în mana unui profesor, mai are și acela folosul important, ca profesorul poate ține armonia ce e atatu de necesară între diferitele obiecte, și-si poate împarti timpul astfel, în catu școlarii se potă învăța din fiecare obiectu ceea ce e mai esențialu. În fine în aceste clase e vorba numai de nesce începuturi, de nesce elemente. În mesura în care înaintea școlarii în clase, se distribuiesc și obiectele între mai mulți profesori; iar în gimnaziulu superioru, dela a IV clase în sus, fiecare obiectu are profesorulu seu.

Prin urmare motive de progresu și motive de disciplină au determinatu pe eforia la această modificare, despre care ea e convinsă ca va avea rezultatele cele mai bune.

De gimnaziu se țin și internatele de băieți. Scopulu acestora nu e numai progresulu în învățare, ci cu preferința educațiunea. Ele sunt destinate a servi de modelu de disciplină pentru școlarii esteri, și din acestu punctu de vedere se numesc institute succursuale ale gimnaziilor. În patria noastră, unde educațiunea în sinulu familiei lasă încă atatu de multe de doritu, necesitatea acestor institute e motivată de sine.

Până acum însă statulu are numai unu internatu de băieți cu destinațiunea această, și eforia recunoșce ca de cându s'a mutat acestu institutu din încăperile colegiului, și s'a datu la întreprinderi particulare, elu n'a datu rezultatele asteptate. Spre a putea cere dela noulu conducătoru alu acestui institutu menținerea unei reguli și a unei discipline mai riguroase, precum și realizarea mai multor îmbunătățiri necesare, eforia s'a văditu constrinsă de a mari dela 1. Sept. cifra subvențiunii destinate pentru întreținerea unui elevu, și de

a adăuga și numărulu elevilor până la 60 în locu de 50 ce era până acum. Însa acestu internatu va răspunde pe deplin destinațiunii sale numai după ce se va reasidi într'unu localu cu gimnaziulu celu mare și va sta earăși subț imediată conducere a autoritatilor școlastice.

Dela 1 Sept. v. se va înființa și în încăperile gimnaziului din Craiova unu internatu, deocamdata numai cu 25 elevi stipendiați dela stat și alți 35 elevi solvenți.

Afara de acestea, mai există în Ploiești unu micu internatu de băieți cu 8 elevi; însă acesta va lua destinațiunea sa de institutu succursuale numai după ce se va înființa în acestu orașu gimnaziulu celu micu proiectatu în bugetu.

În prevederea acestuia, eforia a propus a se adăuga dela Sept. 1 numărulu elevilor acestei institutu până la 20.

Fără îndoie că aceste trei institute nu voru fi de ajunsu spre a corespunde cu necesitățile ce se simt, și va fi neapăratu de lipsă a se înființa cu încetul pe lângă toate gimnaziile câte unu institutu succursuale. —

(Va urma.)

Resunetu din Ungaria

30. Iuliu 1860.

Annos et praesens et postera respuet
aetas? Hor.

Istoria, magistra vietiei, și sincera martora a faptelor omenești, dă nădăjdie odată nu nea ăretatu mai chiaru decâtu toama în dilele noastre: cumca din confuziunea ideilor se nascu principiile cele confuze, care de siguru nimicescu ajungerea scopului prefaptu. Și totuși sunt unii oameni, cari în contra acestui adevăru recunoscutu de lume, fără se fie uitatu ceva din ce au știutu, împinși de interesulu propriu, dau unoru idei destulu de chiare, o definițiune atatu de scaltieță, catu ti se pare ca și cându inadinsu ar mesteca pătratele cu cele rotunde; din care mestecatura formulădie și comentădie principii eaca așa după placu, după cum le înspireă folosulu seu în parte, dicundune: se nu cre-

demu ce vedemu, ci aceia ce ne spunu ei. Si in tóta procedura asta nu voiescu a vedea altu ceva, decatu o nobila tendintia catra scopulu loialu (!) de a se redica asupra altora.

Asta directiune se pare ca si o au alesu si magiarii mai preste totu, facia cu romanii (póte si cu alte popóre) compatriotii loru din Ungaria. Ei se minunédie cum de nu cugetamu si noi romanii tocma ca si ei, nu vedemu tocma ca si ei, nu ne lapadamu de cele mai naturale si mai sante interese, de limba si nationalitatea nóstra dintr'odata, in favorea intereselor loru, ori catu ar mai fi acéste de egoistice; se necajescu pentru ce vedemu noi, si tóta lumea culta in pretensiunile loru temerarie candu adeca asia cu nesocotintia si esu din sfera, prototipulu pruncului care se incorda se-si sara preste umbra.

In timpurile aceste critice, pregnante de evenimente mari, neprecalculavere, candu tóte popórele ce se falescu cu unu trecutu ócreare, si vreu a avea unu viitoriu de Dómne-ajuta, se interesédie in cea mai mare mesura si se lipescu cu mani cu picóre de nationalitatea si limba sa, ne place a crede: ca nici noi romanii ungureni n'amu remasu tocma amortiti, ci din insufletirea generala ne luam si noi partea cata ni se cuvine, fara se vremu a trage totu foculu la óla nóstra, cum facu fratii magiari; — noi scimu ca activitatea i secerea timpului — dupa disa M. Napoleonu. — In nesce momente atatu de otaritóre dara, nu vremu a remanea indiferenti nici catra trecutul, nici catra viitoriulu nostru, ci precum amu fostu romani de o multime de secle, asia vremu se remanemu romani pene in capetulu tuturoru secleloru; si in zelulu pentru nationalitatea si limba noastra, nu vremu se remanemu innapoia altoru popore, ori catu ar mai fi acele de pretensióse. Determinatiunea asta a nóstra de 18 secle cu atata tarie sufletésca manifestata, si de atate ori cu sange romanu sigilata, dela care nici in cele mai grele impregiurari inca nu sau a batutu romanii catu e negru sub unghie — afara de unii renegati, de carii sunt in tóte nationalitatile — credemu, de nu ne insielamu, ca ni o cunoscú destulu de bine si fratii magiari (sáu celu putienú ar trebui se o cunósca si se o respectédie in noi, precum respectamu si noi in ei determinatiunea si tóte incordarile puse pentru conservarea

si in florirea nationalitatiei si limbii loru, incatu prin acele nu se vatama dreptulu naturei — si nu se face injuria — altoru natiuni si limbii).

De unde provine dara, catu magiarii in contra principiului canduva atatu de mantuitoriu pentru ei si dreptu pentru noi: „Regnum unius lingvae imbecille est;“ — in contra principiului adoratului loru Széchenyi, celui mai mare magiaru, si celui mai mare politicu între magiari, care cu tóta ocaziunea le dicea: „lasati pre popóre se se folosésca in pace cu limba sa nationala, datile campu, intenditele midilóce de a se cultiva, intimpinati i cu bunavointie, nesuítive a le dobendi simpatia in cea mai mare mesura, . . . apoi celelalte se voru adage vóa“; — si in contra datinei si a legiloru tuturoru popóreloru si secleloru se nevoiescu a le spolia de limba si nationalitate, adeca de esistintia nóstra nationala romana, si a ne crea de nou sub numirea de magiari? eata de unde: „Errorum genitrix est equivocatio semper.“ Vulg. adeca: confunda si mesteca ideile patria, patriotismu, cu natiune, nationalitate, si aceste apoi cu Limba — unii dora si cu relegiunea de moda, sáu indiferentismulu religionariu — si din caosulu acesta deducu nefericita consecuintia: cumca tóte popórele locuítóre pe territoriulu Ungariei ar fi magiare (nu ungure) despre alte nationalitati si limbii in Ungaria nici vorba vreau a face. Absurditatea asta apoi o redica la demnitatea de principiu, din care purcediendu se amagescu cu ridicula sperantia: cumca si voru ajunge scopulu desnacionalisarei tuturoru celorlalte popóre din Ungaria, si magiarisarei a-celora pene la unulu.

Noi romanii inse le spunemu si astadata verde in facia: cumca mai curendu-si va stramuta soarele cursulu seu celu naturalu, de catu romanulu palestra sa nationala, pe care atata gloria si onóre au seceratu, in alta straina; mai ingraba se va transfigura apa in focu, sáu foculu in apa, decatu romanulu in magiaru.

Dechiaratiunea asta a nóstra nu purcedé din ceva ura, cu care dóra amu fi noi catra fratii magiari, nu, caci noi i stimamu pre ei, si amamu, ca pre frati, le invetiamu si vorbimu limba, incatu adeca avemu lipsa de ea, noi i iubimu cu tóta sinceritatea, intr'atata, catu amu fi fórtie multiamiti, daca din partea loru in privintia asta ni saru me-

sura cu asemînea mesura, — ci purcede din natura lucrului, pentru ca de unu metamorfosu ca acela nici ei, nici noi n'avemu nici o lipsa, — unu metamorfosu ca acela este preste tóta putintia, ca toti romanii ungureni de odata se-si uite pe vecie trecutul si originea sa cea stralucita, se-si denége pre maica sa, natiunea romana, si asia se se întórca de odata in nimica, apoi intr'o dominétia se apara ca si magiari. La asta, tocma si candu s'ar putea infintia, s'ar pofti o crudelitate mai mare decatu a lui Nerone, de care romanii, din natura loru blandi, se ingrozescu fórte.—De nesce sacrilegi ca acestia, carii prin inima maicei sale ar trece la magiarismu, asia credemu, ca si magiarii, ca crescini, ar trebui se se ingrozésca, nu se i svaduiésca cu Iuv. „Ipsam configite matrem.“ —

(Va urma.)

De amalgamisarea popóreloru.

(Urmare.)

XI. Dela amalgamisarea universală, adeca a popóreloru, se trecemu pe vreo cateva minute la aceea specială, adeca a familielor. —

Famili'a sta din individi, adeca persóne; eara poporul din familie. Din ce sunt familiile mai curate in elementulu loru, din ce si poporul e mai curatu in elementulu seu, — si altu poporu — prin corelatiuni familiare — nu póte avé influintia de amalgamisare asupra lui.

Familiile sunt curate in elementulu loru, déca barbatulu si muierea e totu din acelu poporu, adeca romanu, cu romana. Fundarea familiei in acestu modu, e factorulu celu mai putinte in contra amalgamisarii, si pentru sustinerea limbei romane, — pentru consolidarea nationalitatii strabune. Acestu factoru putinte a sustienutu poporul romanu, — in tielegu deosebi plebea — ca si dupa atate fatalitati se esiste in elementulu originariu, romanu; dar acestu factoru a lipsitu adeseori in clasele mai nalte, pentruce acestea trecura in mai multe castre, si se transfigurara cu incetulu in eleminte straine, caci limba romana a incetatu a domni in familia, cu limba de conversatiune.

De amu cerca starea familielor romane mai de frunte si numai cu unu deceniu mai nainte, vomu da

de esperintie triste. In mediloculu atate-oru familii romane, totu conversatiuni straine!

Vediuramu pe mam'a romana cu pruncii frumoosi pe bratiu, strigandu-i si sarutandu-i, si pe tata, desmerdandu in limba straina. Parintii, inca asia decurendu au insielatu pe pruncii loru, si pentru noi iau ucisu din sinulu poporului, candu in locu de nationalitate romana, iau adapatu ca veninulu strainismului, ca pe urma pruncii se péra dintra noi, si se denege pe stramosii loru gloriosi. Multi au crescutu asia, fara ca se auda limba romana dela parinti romani, séu mestecati, — au junitu fara ca se o invetie, — au imbatranitu fara ca se o vorbéscă.

In acestu modu multe familii romane si au redicatu castrele loru in magiarismu, eara altele in germanismu si serbismu, — séu pentru ca se facura false si s'au renegatu pe fétia, séu pentruca numai cu gur'a era romane, eara in fapta, orice altu ceva. — Timpulu e marturia, — si numele unoru asia familii inca si astadi sta insemnatu in cartea aniloru nostri; ma, sunt unele, cari si astadi, candu numele de „romanu“ resuna cu atata marire, inca se retragu dela nationalitatea loru originaria, — si de nu mi-ar fi rusine, de nerusinea loru. ve-asiu enumera o glóta. Astadi, timpulu nu e vin'a, si nu este escusatiune pentru ele.

Acésta calbéza, ce a prepaditu familiile romane din sinulu poporului, mai grasésă si adi, inse a slabitu, — caci multe familii s'au desteptatu din somnulu insielatoriu, in care numai lingusindu altoru popóre, s'au aflatu fericite, si numai cu timpu se potu re'ntórce la nationalitatea loru, ca la vatra parintésca; caci apa ce a esundatu din alvia sa, nu se retrage deodata, si tiene multu, pene sórele usca pamentulu; aci se poftesce regenerare noua, séu prin fundarea de familii, séu cultura nationala.

Seraculu poporu romanu! cata vertute, cate merite are in istori'a nóstra, — caci elu ni-a sustienutu originea si limb'a, Elu a fundatu familii de elementu romanu; a datu féta romana numai dupa romanu, si romanulu a luatú numai romana; — prin acésta a fundatu familii tari, si a plantatu in sinulu loru, de si nu adeseori o cultura, dar' in adeveru o nationalitate, a carii idea nu a avut'o chiara, dar' a simtit'o, caci unu instinctu naturalu i-a dictat'o.

Acei cu haine venete — precum poporul dice — se fia crescutu chiaru si sub siuba, adeseori se falsificara, si nu pastrara intru atata puritatea fami-

liara, ci ei, civilisati de nesce prejudetie órbe, séu orbiti de ticalosia unui omu slabu, séu singuri s'au transplantatu in sinulu familieloru straine, séu din aceste si-au alesu muieri. Si, — de si le putemu concede cate odata caus'a, nu-i putemu ierta pentru daun'a poporului nostru. Intocma asia unei romane, caci e chiasmata ca se fia mama romana, si se cre-esa Grachi, séu baremu fii bravi si adeverati pentru poporulu romanu! —

(Va urma.)

Бинефачери ла школа ромънэскъ дела Охава.

Охава ера чептрэзлэ шé фэитэна кэлитвэриі ромънілорѣ дин цѣрзэлэ еі дн тѣмпіі днаинте де 1848. Дин школе ачестеі стацііні гръніціаре дин ф. рец. I. де romanі, оркъм фѣ органисареа лорѣ маі пайнте, е-шірѣ о тэлѣме де вэрваці браві не кѣтмэзлэ днцелел-ціцілорѣ шé алѣ ампліоацілорѣ патриотічі, днкэзлэ се афэл ромънэлэ асгэзі преа рекзноскъторіс дин пѣнк-тэлэ ачеста шé оркъм дндаторатѣ а консакра орче і стѣ прін пѣтїцѣ, спре а етерніса лѣккїнда тѣселорѣ romane дн локаншріле ачеле де сѣкчесе пічїте. — Школа дин Охава днсѣ, дѣп 1848, шé дѣп десфїін-дареа реціментелорѣ де ромъні, ремасе пѣрѣсіт шé нѣ се афла чїне се о маі ревоче дн віацѣ, кѣче дн-четэндѣ реціментэлэ, днчетѣ шé скопэлэ прїмарїс алѣ стѣпнїріі де а пѣтрі кэлэра фїлорѣ гръніцарї прін асемenea школі, каре ка нормале ераѣ менїте нѣмаї спре а прегѣті офїцірі сѣвалтерні пентрѣ реціментѣ шé скрііторї пентрѣ кнїцѣлїріі; днсѣ десволтареа ромъ-нэлї кѣ ажторїэлэ ачесторѣ школе нѣ ремасе кѣрмѣ-рїтѣ днтре пѣрещї де школі нормале; еа се авѣпѣ дѣп днѣскэзлэ талантѣ алѣ ромънэлї прін мїжлоаче днчеркате шé пѣпѣ аколо, дн кѣтѣ фѣрѣ індіпѣчэне mare нѣ се пѣтерѣ лѣса індівізіі днаинтаці дн кэлэрѣ фѣрѣ а се промова дн рангэрі де офїцірі сѣперїорї; ба дн 1848—9 зпѣ нѣмерѣ mare де ромъні днаин-таці ла градѣ де офїцірі стѣрні іnvїдіа алтора днтр'а-тѣта, днкэзлэ дѣп фѣтмосэлэ меморїалѣ трѣмїсѣ де кѣтрѣ Bed. дн сѣсѣ, вѣзэрѣмѣ кѣ зрѣтѣ шé десфїін-дареа рецім., се 'нцелече кѣ 'нчетѣ шé грїжа деанрѣ-не пентрѣ школе. — Ромънэлэ днсѣ дшї венї шé аїчі дн орї шé дѣп кѣтѣва тїмѣ де десоларе се днтѣл-пѣ, де рестаэрѣ еарѣшї кѣ ажторїэлэ патронїлорѣ де

школе ромъне ачестѣ школѣ не темейс де статѣте пѣ-влікате днтр'ачесте Фої. — Днсѣ фондэлэ школеї ера пѣлѣ, оменїі сѣпїі де сервіце шé дѣзнаці де фокэлэ револѣціінеї, шé знде о школѣ нѣ е днтемеїетѣ не фондѣ деосевїтѣ, ексїстїнга еї е нѣмаї проблематїкѣ. Аша ефорїа дин Охава ажѣтатѣ де фїї бравї дин пѣр-ціле ачеле дшї лѣѣ проблема де а пѣшї ла днтемеїе-реа зпѣї фондѣ школастїкѣ. — Дн сервѣторїле Рѣсалие-лорѣ, кѣ окасїінеа маїалелорѣ дндатїнате черкэларѣ шé о консептѣчэне пентрѣ днчепѣтэлэ зпѣї фондѣ шко-ластїкѣ. Се адѣнарѣ ла маїале тѣлѣме mare де вѣр-ваці дин тѣте пласеле шé тармеle; — се ентѣсіастѣ спїрїтэлэ де жертфїре прін коворвїрі шé тоасте шé се адѣпѣ о сѣтѣ вѣпїчїкѣ де фондѣ. Дн. дїректорѣ де канцеларїе Самѣелѣ Пѣсѣрарїс, ка зпѣ вѣрватѣ кѣ трѣпѣ шé сѣлетѣ консѣпцітѣ вїнелї пѣвлїкѣ лѣѣ, дѣпѣ венїреа дела ачеа сервѣторїе імпїзіторїе, асѣпрѣшї а фаче алѣ колектѣ дн фавѣреа фондэлї ачелїаш а кѣрї ресѣлатѣ дѣл кѣмінекѣмѣ аїчі спре а серві де ексеплѣ пентрѣ спїрїтэлэ де жертфїре алѣ ромъні-лорѣ. —

Нѣмеле шé контрївїзіріле ценерошілорѣ Domні сѣнт ачестеа:

Днї: Samuel Paserariu dir. 10 fr. — Iacobi Muresianu dir. gimn. 5 fr. — Nic. Popp acces. 2 fr. — Ioan Florianu adj. 5 fr. — Ioane I. Pedure negut. 5 fr. — Nicol. Demian secr. 5 fr. — Fratii Csureau neg. 5 fr. — Const. Steriu negut. 3 f. — Dan. Dimitriu neg. 2 f. — Deodatu Axentovicz ofic. 2 f. — Stefan Russu auscult. 1 fr. — N. Susztay ausc. 1 fr. — Ivanovics adj. 2 fr. — Iavorski ofic. 2 f. — Dobay ofic. 1 f. — Iosifu Moldovanu scrii-toriu 1 fr. — Basil. Germanu scriit. 1 f. — Ioane Szavoiutia ofic. 2 f. — Ioan Macaveiu scriit. 1 f. — Oprea Czirka economu 1 f. —

Negotiatorii: I. Florianu 2 fr. — I. Ioan Bogdanu 2 f. — Dem. Iuga 4 fr. — Dem. Eremias 2 fr. — Stef. Sotiru 2 fr. — Nic. G. Orgidanu 2 fr. — Stoian Mihalovics 2 fr. — I. Stafoveanu 2 fr. — Ioan B Popp 3 fr. — Ferdinandu Wuja 2 f. — D. Petrovics 1 fr. — N. Flusturauu 2 fr. — G. Angelovics 2 fr. — G. Sechereanu 1 fr. — George Stoica 2 fr. — Georg A. Genovics 2 fr. — George Aucanu 2. — B. Baiulescu preotu 3 fr. — Ioan G. Munteanu economu 2 f. — Ioanu Vladu 2 f. — Fi-laretu Dumbrava preotu 2 fr. — Ioachimu Calianu calculantu 2 f. — Const. Pantiu tribun. adj. 3 fr.

Negutiatorii: DD. A. M. Belgazoglu 2 fr. — Iancu I. Archimandrescu 2 fr. — George Ioanides 2 fr. — I. Persoiu 1 f. — Ioan Zsippa 2 f. — G. R. Leca 2 f. — George Georgiu 2 f. — I. Russu 2 fr. — Lefteru Brezan 1 f. — Oprea P. Sfetya 1 fr. — Nic. Tecló 1 f. — Dimit. Alexiu 1 fr. — Rud. Pittis 2 f. — Ioane T. Popoviciu 2 fr. — I. G. Ioanu 2 fr. — N. I. Baboianu 2 fr. G. G. Ioan 2 fr. — Andreiu A. Popovits 2 fr. — Dim. Iantsovici 2 fr. — Radu Pascu 1 fr. — Ioane Panaiotu 1 fr. — Stefanu N. Carapanu 1 fr.

(Va urma.)

Date Statistice despre poporimea Ungariei.

(Urmare din Gazeta Nr. 31.)

1. Cerculu Debrecinu pe unu teritoriu 38·8 mil. patr. cu 49,324 locuitori, are numai 525 de romani. 2. Cerculu Deretse pe teritoriu de 16·9 m. patr. cu 41024 locuitori, are numai 636 de romani. 3. Cerculu Diószeg pe teritoriu de 14·4 mil. patr. cu 47000 locuitori, are 7255 romani, (in Diószeg mai alesu si in Érkenéz). 4. Hajdu Dorogh pe teritoriu 17·6 mil. patr. cu 34365 locuitori; dintre cari 9008 gr. cat. séu uniti, si totusi dupa nationalitate nusu, numai 12 slavi, eara romani nici unulu; vedi bine rusii dela Dorogh toti se tienu de magiari, intr'atata, catu odata visitandu pe acolo scólele inspectorulu gr. cat. dela Orade, nu se pregetara unii a dicere, ca ritulu orientale pericliteaza nationalitatea loru magiara; — ce ti e omulu daca nu si cunósce trecutul, istoria sa! 5. Püspök Ladány pe teritoriu de 20·2 mil. patr. cu 44502 locuitori; dintre acestia 48 gr. n. u., totusi dupa nationalitate numai 2 romani si 12 slavi. 6. Magistratulu de Debrecinu se estinde pe unu terit. 17·2 mil. patr. cu 36230 locuitori, — in tóte aceste cercuri precum si in magistratulu din urma, locuitori sunt mai toti unguri, afara de pucini evrei si germani. —

3. Comitatu Aradului, pe unu teritoriu de 97·1 mil. patr. in 176 comune catastrale (1 orasiu, 23 opide, 152 sate, 20 puste) are locuitori 244323, dintre cari dupa nationalitate sunt:

Germani 21740, magiari 43703, romani 167266 slavi 4991, cigani 2507, israeliti 4116

Acestu comitatu se subimparte intr'unu cercu de magistratu, si alte 6 cercuri politice; si precum in totu comitatulu asia si in aceste 6 cercuri romanii au o preponderantia peste celelalte nationalitati; ce se demustra pe cum urméza:

A. Cerculu Aradului teritoriu 15·1 mil. patr. cu 36242 locuit., dintre cari germani 5236, magiari 12851, romani 15938, slavi (serbi) 1156.

B. Cerculu Boros-Jenő teritoriu 12·6 mil. p. cu 25263 locuit., dintre cari romani 22725, ceilalti mestecaturi de magiari, germani si slavi.

C. Cerculu Buteni (Butyén) teritoriu 15·7 mil. patr. cu 35849 locuitori, dintre cari 32823 romani, ceilalti mestecaturi de magiari si germani.

D. Cerculu Kis-Jenő teritoriu 14·8 mil. patr. cu 32360 loc., dintre cari romani 21321, germ. 583, mag. 9461.

E. Cerculu Pankota teritoriu 15·7 mil. p. cu 46279 loc., din cari 33443 romani, 6528 mag. 5951 germani.

F. Cerculu Radna teritoriu 21·2 mil. patr. cu 39932 loc., din cari 33401 romani, 4158 germani, ceilalti mestecaturi.

G. Magistratulu Aradului, carele cuprinde in sine orasiulu Aradulu si 2 puste, se estinde pe un teritoriu de 2 mil. patr. cu 28398 loc., din cari germani 4632, magiari 10860, romani 7615, slavi 2813, israel. 2478.

4. Comitatu Békés-Csanád (preceptura Gyula) se estinde pe unu teritoriu de 101·3 mil. p. (18 orasie, 22 sate si 22 gradinari), are loc. 273063, dintre cari sunt:

Germani 9736, magiari 179076, slavi 47826, romani 27292, serbi 3351, cigani 1111, israeliti 4671.

In acestu comitatu maiortate e magiara. Comitatu se subimparte in siette cercuri, dupa cum urméza:

A. Cerculu Gyula teritoriu 14·3 mil. patr. cu 39094 loc., din cari magiari 17468, romani 14798, ceilalti germani, cigani.

B. Cerculu Batonya terit. 16·8 mil. patr. cu 38390 locuitori, dintre cari magiari 18521, serbi 3349, romani 2745, ceilalti mestecaturi; maiortate magiara.

C. Cerculu Békés teritoriulu 128 mil. patr. cu 33729 locuitori, din cari 26,926 magiari, 3914 slavi, 2337 germani, 222 romani, ceilalti mestecature.

D. Cerculu Csaba 14.7 mil. patr. cu 39498 loc., din cari 21673 slavi, 16206 magiari, 706 romani, ceilalti germani si cigani.

E. Cerculu Makó teritoriulu 14.5 mil. patr. cu 50599 locuitori, din cari 33725 magiari, 8706 romani, 5834 slavi, ceilalti mestecature; majoritate e magiara.

F. Cerculu Széghalom séu Sárret 15.7 mil. patr. cu 29550 locuit., din cari majoritate absoluta magiara; romani 115.

G. Cerculu Szarvas terit. 12.2 mil. patr. cu 42203 locuitori, majoritate magiara; nici unu romanu. —

5. Comitatulu Szabolcs (prefectura Nagy-Kálló) pe unu teritoriu 52.7 mil. patr. in 120 comunitati catastrale (1 orasiu, 10 opide, 109 sate, 36 puste) are 141695 locuitori, dintre cari 115957 magiari, 13568 slavi, 1443 germani, 1130 cigani, 9597 israeliti; eara romani nici unulu; spre combaterea acestei assertiuni se luamu eara clasificarea dupa relege; sunt dara dintre locuitorii susnumiti 27587 rom. cat., 29064 gr. catol. séu uniti, 11266 luterani, 64177 reformati si 9597 israeliti; scimu ca gr. cat. sunt séu rusii séu romanii, daca am subtrage cele 13568 de slavi din nrulu 29064 a gr. cat. cugetandui pe acestia de gr. cat., mai avem unu restu de 15496, acestia trebue se fia séu slavo-rusi, séu romani, caci scimu ca germanii si ungurii nusu de relege gr. catol.; insa se trecemu la divisiunea comitatului, si vomu vedea ca in elu se gasesce Nir-ulu (Nyir) acelu pamentu pe carele in anulu 1437 de odata cu romanii din Ardealu facu si Martinus in terra Nyr et Zamoskez (Thurocz et Bonfinius) acea rescolta cumplita, pentru carea din partea nobilimei unguresi fura si mai cumplitu pedepsiti, cu taiarea nasului si a urechiloru, eara Martinu si lua mórtea. — Acestu comitatu are patru cercuri politice.

(Capetulu va urma in Nr. v.)

Fondulu Gazetei Transilvaniei.

Sunt provocatu a da publicitatii contribuirile facute in folosulu publicitatii romanesci. Asia dara incepemu, — fia cu auspicio, séu dupa spresiunea fratiloru din Principate, de auguriu fericitu! — Eata publicarea loru, care va deservi de manunchiu la cetera responsabilitatei pentru administratiunea acestui fondu, care fiindu proprietate nationala, se va tracta cu tota santiani'a si curatiani'a sufletului ca atare, nici se va atinge fora presciintiarea facuta contributoriloru marinimosi prin Gazeta.

Dela Clusiu au contribuitu on. DD. in moneta austriaca:

Nicolau Molnár proprietariu	70 fior.
Ioanne Negrutiu protopopu in Clusiu	5 "
Gregoriu Kifa cooperatoru gr. c.	2 "
Dr. Ioanne Ratiu avocatulu a subscrisu 50 fr., din cari va da pe luna cate 5, eara acum intaia data	10 fr.
Ioanne Moldovanu c. r. adj. catastralu	5 "
Ioanne Sipotariu concipistu de advocatura	5 "
Georgiu Filipu concipistu de advocatura, din subscrisii 50 fr. va da in rate lunare cate 5 fr., acum	10 "
Samuele Vajda proprietariu	5 "
Vasilu Moldovanu c. r. cancelistu	3 "
Alessandru Bohetielu avocatulu	4 "
Nicolau Popu parocu gr. cat. in Sant. Fenisiu	3 "
Vasilu Ciurileanu parocu gr. c. in Ciurilea	1 "
Gregoriu Vitéz etc.	10 "

Pene in 20. Augustu — s'au primitu la Redactiune dara ca fondu pentru Gazeta

Suma 133 "
Eara, dupa cum ne insciintiéza Dnulu Georgiu Filipu concipistu de advocat. din Clusiu cu datu 5. Aug. 1860 apromisi sunt 316 fr. m. a.

Cu acésta ocaziune vinu a respunde si generosiloru altor Domni din dieces'a Gierlei, Maramuresiu, Satumare si Biharia, cu strabunulu Oratiu: Parva fuit Roma —; sed in parvo spes tamen hujus erat.

Jacobi Muresianu,
Redactoru.

МОШЪЛЪ ШИ НЕПОТЪЛЪ.

(O ikóns istorikъ.)

Шлѣ мошѣ шедѣ ла фокѣ, непотѣлѣ лънгѣ елѣ,
Ачѣла славлѣ ши трістѣ, ачѣста воіошелѣ,
Кѣ флѣрѣлѣ челѣ векѣ prin мѣнци 'і рѣсна,
Ши кѣндѣ vedea пе мошѣ плѣнгѣндѣ, 'іѣ дѣпрева:
„Че-ці е, тѣткѣ вѣнѣ! de lakrima та кѣрѣ,
Дѣрѣреа дѣ адѣжкѣ дѣр' inima-ці стрѣлѣнѣ?
Семнѣ рѣѣ! еѣ п'ам вѣзѣтѣ вѣтрѣннѣ, ка сѣ плѣнгѣ,
Аскѣлтѣ! еѣ 'ці флѣрѣ, дѣрѣреа-ці сѣ се стѣнгѣ!“

Ши прѣжкѣлѣ дѣлчѣнѣ дѣ флѣрѣ а кѣпта,
Дѣр' сонѣлѣ челѣ доіосѣ дѣ плѣнсѣрѣ се вѣта,
Ши пе-знѣ зѣфѣрѣ кѣратѣ ла лѣнѣ а ажѣнсѣ,
Ши лѣпа азѣндѣ, де жалѣ с'а пѣтрѣнсѣ!
„Ах! тацѣ, непѣте-алѣ меѣ, тѣ-адѣнци а теа дѣрѣре,
Кѣчѣ флѣрѣлѣ тѣѣ трістѣ адѣче ла 'нвѣре
Din вѣкѣрѣ грѣле, рѣѣ амарѣ ши грѣзѣ мѣлтѣ,
Ши inima мѣ-а 'нѣрѣнсѣ, вѣрѣкѣа пѣн' аскѣлтѣ!“

Непотѣлѣ с'а сѣпрѣнсѣ, се скѣлѣ, ши кѣрѣндѣ
Пе мошѣ дѣврѣннѣндѣ, ши фѣрѣтеа-і сѣрѣтѣндѣ.
„Ах! спѣне-мѣ, се рѣга — де че те-аі сѣпѣратѣ,
Че таіне-сѣ дѣ грѣкѣтѣ, дѣрѣрѣ де-аѣ кѣшѣпатѣ?“
Непотѣлѣ вре рѣспѣнсѣ, дѣр' мошѣлѣ дѣ сѣспѣне
Рѣдікѣ окѣ сеі ла стѣлѣле сенѣне:
„Тѣ Dómnе! нѣтаі тѣ, ештѣ дѣлѣче тѣнгѣіѣре,
Трѣміте дѣрѣлѣ тѣѣ, с'ажѣнѣтеѣ ла 'нвѣре!“

„Те 'нѣрѣѣ, ши нѣ-мѣ грѣіештѣ! — непотѣлѣ 'і
зѣчеа, —

Те тѣнгѣѣ, — тѣ сѣспѣнѣ ши каѣци атѣре стѣа?!
Ах! лѣсѣ, стѣза та, зѣѣ! дѣлкѣ п'а кѣзѣтѣ,
Ши спѣне-мѣ таіпа реа, дѣрѣреа че-а фѣкѣтѣ!
Аскѣлтѣ дѣр' знѣ пікѣ, маі мезі тѣ лѣнгѣ міне.
Кѣ, зѣѣ, де ши ештѣ прѣжкѣ, ар фѣ спре-а та рѣшѣне,
Сѣ крѣштѣ, ши фѣр' а штѣ, че сѣре азѣ стрѣлѣче,
Ши карѣ-а лѣмпѣнатѣ дѣ патрѣа чеа дѣлѣче!“

Ши мошѣ 'нчѣне-акѣ, непотѣлѣ аскѣлта,
Крѣдеа, кѣ Dzeѣ din черѣісѣрѣ, 'і грѣіа:
„Аша, аша, — сѣ штѣ, сѣ нѣ сезѣці че-ам зѣсѣ,
Е сѣпѣтѣ, е адеврѣѣ, ши нѣ-і кѣвѣнтѣ din вѣсѣ, — —

Стрѣмоші поштѣрѣ вѣнѣ, дѣ Roma кѣ шѣзѣрѣ,
Фѣчѣрѣ вѣрѣвѣ аі лѣрѣ імперѣѣ лѣтѣ фѣкѣрѣ, —
Ах! Roma дѣ нѣрѣрѣрѣ п'авеа а са пѣрѣкѣѣ,
Кѣ вѣрѣцѣле-і а 'нѣрѣжѣнсѣ ши Dacia чеа векѣ!“

О дѣрѣ де воінічѣ, din Tіca ла Карѣнци
Ши пѣн' ла цѣрѣмѣ de Ністрѣ, Дѣнѣрѣ 'нѣндаці, —
Ачѣ стрѣмоші вѣнѣ, о дѣрѣ пі-аѣ фѣкѣтѣ,
Не-аѣ датѣ, с'о-апѣрѣтѣ, дѣр', ваі! о ам перѣдѣтѣ!
Ачѣста-і челѣ сѣспѣнѣ че сѣфѣлѣ де дѣрѣре
Ка фокѣлѣ челѣ din іадѣ етернѣ, ши нѣ маі перѣ,
Ачѣста-і таіпа реа, де-мѣ е вѣіѣда-амарѣ, —
De am пѣтѣ сѣ фѣмѣ, ка ши стрѣвѣннѣ іѣрѣ! . . .

Непотѣлѣ ста зѣмітѣ, де мошѣ-і се міра,
Дѣр' мошѣлѣ, сѣпѣратѣ, дѣлчѣтѣ маі лѣкрѣта:
„Бѣтрѣне! че маі плѣнци?! сѣѣ дѣрѣ подѣ желѣ
Пе мошѣ чеі фѣрѣкоші, кѣндѣ врѣрѣ-а с'змілі!? —
„Че зѣчі? — аспѣрѣ 'нѣрѣвѣндѣ — еі нѣ се змілірѣ,
Стрѣмоші, вѣкѣросѣ кѣ мѣле перѣрѣ,
Сѣ цѣнѣ дѣра іорѣ, — дѣр' ваі кѣ нѣ потѣрѣ,
Сѣ 'нѣрѣжѣгѣ-атѣци варѣварѣ, кѣци дѣра лі-о дѣ-
плѣрѣ!“ —

Ах! пѣтрѣ че п'ам фѣстѣ еѣ! тѣпѣрѣлѣ грѣіа:
М'ашѣ фѣ лѣптѣтѣ, ши зѣѣ варѣварѣ нѣ венѣа, —
Рѣмѣнѣлѣ ш'азѣ е вѣрѣвѣ, — атѣнчѣ ера маі мѣлтѣ,
Ши зѣкѣ пре Dzeѣ, пѣмікѣ п'ашѣ фѣ перѣдѣтѣ!
Бѣтрѣжѣлѣ 'і zīmvia, ши кѣтрѣ вѣрѣдѣѣ 'лѣ стрѣнѣ,
Ши 'н фѣѣа лѣі прѣвѣндѣ, амарѣлѣ се маі стѣнѣ, —
„Ши вѣлтѣрѣлѣ — грѣі — е тѣре, фѣрѣкѣ п'аре,
Де плѣіа чеа кѣ фокѣ дѣ кѣвѣѣ казѣтѣ скѣпѣре!

Атѣци варѣварѣ! Bandalі, Аварѣ ши Хѣнѣ, ши Гоці,
Ши алѣці сѣте мѣі порнѣрѣ ка ши хоці,
Din рѣсѣрѣтѣ Г'анѣсѣ, — ши пе-знѣде аѣ кѣкатѣ,
Рѣнѣндѣ ши зѣгѣндѣ, ши іѣрѣа с'а вѣкатѣ.
Остѣші чеі romanі кѣ снада-аѣ статѣ дѣн кѣле,
Зѣчіс'аѣ, шѣ-аѣ рѣсѣітѣ din еі prin лѣмеа тѣре,
Ши кѣндѣ н'аѣ маі потѣтѣ, с'аѣ трѣсѣ дѣнѣрѣннѣ ла
мѣнѣ
Кѣчѣ Dzeѣ лі-аѣ зѣсѣ „маі аѣ еі зѣле мѣлте!“
(Ва зрѣма.)